

Danijel Jelaš

(*Državni arhiv, Osijek*)

OSVRT NA TOPOGRAFIJU I TOPONIMIJU VALPOVA U SREDNJEM VIJEKU

UDK 911.3:94(497.5 Valpovo)''04/14''

81'373:21(497.5 Valpovo)''04/14''

Pregledni rad

Primitljeno: 11. 1. 2011.

U radu se razmatra tretman problematike topografije i toponimije srednjovjekovnog Valpova u historiografiji, te se na temelju izvorne građe nastoji razriješiti zamršeno pitanje ubikacije pojedinih mjesta. Autor se osvrće i na određene nedoumice glede porijekla, značenja i izvornog oblika imena tih mjesta.

Ključne riječi: Valpovo, Željanovci, Zelenovac, Crkveno Valpovo, Staro Valpovo, Gradiška, Gradište, toponimija, topografija

Lokalna topografija i toponimija Valpova u srednjem vijeku pitanje je koje u historiografiji do sada nije bilo u potpunosti razjašnjeno. Djelomičan razlog tomu možemo tražiti u činjenici da nemamo dovoljno sačuvanih izvora koji su u tom pogledu do kraja izričiti. Ipak, situacija nipošto nije takva da u raspoloživom materijalu ne možemo pronaći dovoljno elemenata za argumentirane pa, u nekoj mjeri, i precizne zaključke. No, suočeni smo s neobjašnjivo malim zanimanjem povjesničara za srednjovjekovno Valpovo s obzirom na važnost toga naselja, a napose važnost njegovih gospodara. U oskudnoj literaturi tek je ponešto prostora posvećeno srednjovjekovnoj topografiji i toponimiji Valpova, ali bez ozbiljnije analize i usuglašenih stavove autora o ovom zamršenom problemu, naročito ako se radi o ubikaciji pojedinih naselja na području Valpova i njihovom međusobnom razlikovanju.

Najstariji sačuvani spomen Valpova (*Wolpo, Wolpow*) imamo u računima izvanredne papinske desetine iz 1332. godine gdje se ono javlja kao sjedište župe u sklopu Osuvačkog arhiđakonata. Istim se toponimom tijekom srednjovjekovnoga razdoblja označavalo i vlastelinstvo (*possessio*),¹ plemićka utvrda

¹ U ovom se slučaju riječ *possessio* odnosi na vlastelinstvo, iako može značiti bilo koju vrstu posjeda.

(*castrum*), trgovište (*oppidum*), a potkraj 15. stoljeću nailazimo i na toponim “Crkveno Valpovo” (*Eghazaswalpo*).² Već ta činjenica može kod istraživača biti uzrokom zabune ako razlikovanju spomenutih mjesta ne posveti dovoljno pozornosti. Važnu ulogu u onovremenoj topografiji imali su i Željanovci,³ privilegirano podgrađe valpovačke utvrde, dok je Györffy u ovu problematiku uveo još i Gradišku ili Gradište (*Gradisca*, *Gueredystha*), mjesto koje se, po njegovu mišljenju, nalazilo na području današnjeg Valpova.⁴

Ponajviše zbrke u literaturi nastaje upravo pri ubikaciji i razlikovanju “Crkvenog Valpova” te dvaju *oppida*, Valpova i Željanovaca. Csánki i Bösendorfer načelno ih tretiraju kao tri različita naselja koja su pripadala utvrđi Valpovo. Kao mogući položaj trgovišta Valpovo Csánki uzima dravsku obalu. Jedan je to od rijetkih slučajeva gdje se on i Bösendorfer razilaze jer potonji drži da je ono moralo ležati na Karašici, odnosno u blizini utvrde.

Györffy nije obuhvatio sva mjesta o kojima govorimo jer je u svom radu obradio povijesnu topografiju do otprilike prve polovice 14. stoljeća. Uz već spomenutu Gradišku, osvrće se još na Valpovo, sjedište župe zabilježeno u računu papinske desetine (1332.-1335. godine), te ga smješta na mjesto kasnijeg lokaliteta Staro Valpovo.⁵

Topografije i toponimije srednjovjekovnog Valpova dotaknuo se i Vilko Čuržik u dva svoja rada.⁶ On također razlikuje gore spomenuta naselja, no na pojedinim mjestima im dodjeljuje anakrono ili čak izmišljeno ime. Tako tvrdi da se u popisima papinske desetine u “Crkvenom Valpovu (*Eghazaswalpo*) ili Starom Valpovu spominje župa *Wolko*, *Wolpo*, *Wolpow*, *Voyha*...”.⁷ Prema ovom navodu može se steći dojam da toponimi Crkveno Valpovo i Staro Val-

² Dezső Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* [CD-ROM] (Budapest: Arcanum, 1999), s.vv. „Válpo“ (grad, utvrda), „Selén(y)“ ili Josip Bösendorfer, *Crtime iz slavanske povijesti s osobitim obzirom na prošlost županija križevačke, virovitičke, požeške, cisdravske baranjske, vukovske i srijemske te kr. i slob. grada Osijeka u srednjem i novom vijeku*. (Osijek: Tiskom knjigo- i kamenotiskare Julija Pfeiffera, 1910.), 106-107; Pál Engel, *Magyarország a középkor végen: Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről. / Hungary in the Late Middle Ages: Digital vector map and attaching database about the settlements and landowners of medieval Hungary*. [CD-ROM] (Budapest: TÉRINFO Bt; Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet, 2001), s. vv. „Válpo“ (grad, vlastelinstvo), „Egyhazasválpo“.

³ U hrvatskoj historiografiji prevladava mišljenje da se mjesto zvalo Zelenovac. O tome će biti govora kasnije u tekstu.

⁴ György Györffy, *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza*, sv. 1 (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1963), 307, 308, 402.

⁵ Györffy, *Az Árpád-kori*, 308.

⁶ *Tristo godina oslobođenja Valpovštine od Turaka* (Valpovo: Društvo prijatelja starina Valpovo, 1987); *Valpovština kroz stoljeća* (Valpovo: Narodno sveučilište “Ivan Meštrović”, 1994).

⁷ Čuržik, *Tristo godina*, 5.

povo potječu iz 14. stoljeća, što nije točno. Kao što smo rekli, toponim *Eghazaswalpo* javlja u drugoj polovici 15. stoljeća, a Staro Valpovo, koliko je poznato, tek u novom vijeku, odnosno u osmanskim dokumentima. Kod Čuržika nailazimo i na “Novo Valpovo”.⁸ Po njemu, ono je nastalo u 15. stoljeću postupnim preseljenjem stanovnika iz Starog Valpova na prostor oko tvrđave. Za te tvrdnje nema nikakva uporišta u izvorima.⁹ Čuržik zacijelo smatra da se to novoosnovano naselje nalazilo na istoj lokaciji gdje i novovjekovno, odnosno današnje Valpovo. Također, sasvim krivo, pojam *oppidum* poistovjećuje s utvrdom, što stvara dodatnu zbrku.¹⁰

Priliku da se ovom problematikom ozbiljnije pozabavi propustio je Ive Mažuran, autor najrecentnije i dosad najopširnije monografije o povijesti Valpova. Njegov rad, naime, donosi tek zaključak da se Valpovo u srednjem vijeku nalazilo podalje od današnjeg, te da je srednjovjekovno naselje ono “o kojem se 1397. godine govori kao posjedu *Selen* i potom kao podgrađu Zele-novac”, dok se za osmanske vladavine također znalo “da se na tom prostoru nalazilo Staro Valpovo, o kojem se govori kao napuštenom [naselju], odnosno obradivom zemljištu”.¹¹ Dakle, po Mažuranu Valpovo i Željanovci nisu zasebna naselja, već je u pitanju jedno naselje čije ime izvori različito bilježe. Pritom se nije osvrnuo na drugačije tvrdnje drugih autora niti na činjenicu da je takav zaključak u koliziji s izvorima na koje se referira ili ih citira.

Prvi takav izvor su povlastice Ladislava Morovića stanovnicima Željanovaca iz 1438. godine gdje se jasno daje do znanja da se radi o podgrađu utvrde (*in suburbio castris*).¹² Staro Valpovo je od utvrde udaljeno između 2 i 3 km zračne linije pa je naprosto nevjerojatno da bi ga izdavač povelje smatrao podgrađem. No, Mažuran citira još jedan izvor koji nepobitno dokazuje da se ovdje ne radi o jednom naselju. Postoji sačuvana darovnica kralja Matije iz 1481. godine Matiji i Petru Gerebu kojima je, između ostalog, pripala utvrda i trgovište Valpovo s okolnim posjedima, među njima i “Crkveno Valpovo” te Željanovci (*castrum Walpo necnon oppidum similiter Walpo ac possessiones Eghazaswalpo ... Selyanowcz*).¹³ Zanimljive topografske podatke imamo i u

⁸ Isti, *Valpovština*, 15.

⁹ Čuržik se poziva na povijesni roman Rudolfa Horvata *Tko će biti kralj* (Zagreb, 1914). Vidi *Tristo godina*, 7.

¹⁰ Isto, 6.

¹¹ Ive Mažuran u: *Valpovo: sedam stoljeća znakovite prošlosti* (Valpovo: Poglavarstvo grada Valpova, Matica hrvatska - Ogranak Valpovo; Osijek: Grafika, 2004), 11.

¹² Mažuran, *Valpovo*, 20; Magyar Országos Levéltár [dalje: MOL], Diplomatikai levéltár [dalje: DL] 13181, digitalne snimke izvornih dokumenata korištenih u članku dostupne preko pretraživača na <http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a101129htm?v=pdf&a=start> (11. 1. 2011.).

¹³ MOL, DL 18482. Mažuran ovdje umjesto *Selyanowcz*, ili eventualno *Selyonowcz*, čita *Scyanowcz*. Vidi Mažuran, *Valpovo*, 21.

defteru Požeškog sandžaka iz 1579. godine. Ondje stoji da su u nahiji Valpovo postojale mezre (pustoseline) Željanovci i Staro Valpovo koje su pripadale kasabi Valpovo.¹⁴ Mažuran očito mezri Željanovci ne pridaje naročitu važnost za lokalnu topografiju budući da je upravo on priredio topografske bilješke za izdanje spomenutog deftera i dobro je upućen u sadržaj izvora.

Radovima relevantnim za ovu temu treba još pribrojiti i digitalnu kartu Ugarske s bazom podataka Pála Engela koja prikazuje rekonstruirano stanje oko 1500. godine. Engel, kao i Čuržik, trgovište Valpovo smješta na obalu Karašice, a "Crkveno Valpovo" bliže rijeci Dravi gdje je, po njemu, bilo župno sjedište. Željanovci i utvrda nisu ucrtani u inače vrlo detaljnu kartu, što je pomalo neobično.

Uzmemo li u obzir izvorni materijal, nema nikakve sumnje da se ovdje ustvari radi o tri različita naselja. Što se njihovog smještaja tiče, stvar je nešto nesigurnija. Najmanje dvojbi imamo oko Željanovaca, jer znamo da su se nalazili negdje u podgrađu utvrde. Također, znamo da je župno sjedište po imenu Valpovo bilo udaljeno od utvrde. Naime, Uršula Morovička skupa sa sinovima zatražila je 1453. godine od pečuškog biskupa da određene dužnosti župnika preuzme njihov dvorski kapelan, između ostalog i zbog toga što je valpovačka župna crkva sv. Marije Magdalene bila udaljena od njihove rezidencije u utvrdi.¹⁵ Sve upućuje na to da je to udaljeno mjesto sa župnom crkvom zapravo Staro Valpovo, danas lokalitet na rubnom području grada Belišća. Uzrok topografskoj zavrzlamu je pojava "Crkvenog Valpova" u ispravi kralja Matije iz 1481. godine usporedo s trgovištem Valpovo, što je dovelo do podijeljenih mišljenja među povjesničarima u prvom redu oko toga koje je od njih bilo župno sjedište spomenuto u računu papinske desetine iz 14. stoljeća, odnosno u zamolbi Uršule Morovičke. Jedni smatraju da je sjedište župe istovjetno kasnijem trgovištu Valpovo koje se nalazilo na lokalitetu blizu rijeke Drave, to jest u Starom Valpovu (Csánki, Györffy, Mažuran), odnosno na rijeci Karašici (Bösendorfer). Kako se navedeni autori uopće nisu obazirali na pitanje "Crkvenog Valpova" možemo samo pretpostaviti da mu uopće nisu pridavali osobit značaj. Drugi pak drže da je u pitanju mjesto kasnijeg imena "Crkveno Valpovo" (odnosno, u izvornom mađarskom obliku, Egyházasvalpó), koje se nalazilo na lokalitetu Staro Valpovo, dok je trgovište Valpovo novije naselje negdje u podgrađu utvrde (Čuržik, Engel). Ovdje je očito da su obojica zaključila kako atribut "crkveni" u ovom slučaju ne može značiti ništa doli "koji

¹⁴ *Popis sandžaka Požega 1579. godine / Defter-i mufassal-i liva-i Pojega 987*, ur. Stjepan Sršan, prev. Fazileta Hafizović, topografiju izradio Ive Mažuran (Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001), 328, 345.

¹⁵ Isprava pečuškog biskupa Andrije iz 1453. godine (MOL, DL 14703). Regesta dostupna na: <http://www.arcanum.hu/mol/lpext.dll/dldf42/3/2b/7b51/806c> (20. 11. 2010.). Ispravu priopćio Ive Mažuran u: *Valpovo*, 26.

ima crkvu“. Iz toga bi proizašlo da je župno sjedište koje se u ranijim izvorima zvalo Valpovo potkraj 15. stoljeća preimenovano u “Crkveno Valpovo” kako bi ga se razlikovalo od istoimenog trgovišta, nastalog u međuvremenu na nekom drugom mjestu u okolici.

Problem kod potonjeg tumačenja leži u tome da *egyházas* u toponimu ne mora isključivo značiti da se u mjestu nalazi crkva, o čemu će govora biti kasnije. Osim toga, nemamo ni jedan izvor koji izravno ili neizravno povezuje “Crkveno Valpovo” i župu sv. Marije Magdalene. Treba također napomenuti da Čuržikova analiza inače ima dosta propusta, a već smo konstatalirali kako se Engel pri izradi digitalne karte dotakao valpovačkog kraja dosta površno pa stoga i njihovo rješenje treba uzeti s dosta rezerve. Premda bi se u općenito neobičnu situaciju glede topografije i toponimije srednjovjekovnog Valpova mogla uklopiti i Čuržikova i Engelova verzija, na temelju jednokratnog spomena “Crkvenog Valpova” potkraj 15. stoljeća,¹⁶ za koje pouzdano znamo jedino to da je bilo posjed u sklopu valpovačkog vlastelinstva, ne možemo donijeti nikakav ozbiljniji zaključak o tome koje je to mjesto bilo, zašto se tako zvalo i gdje se nalazilo. S druge strane, ne raspoložemo izvorom koji bi župu sv. Marije Magdalene smjestio u trgovište Valpovo i time u potpunosti eliminirao rješenje koje zastupaju Čuržik i Engel. Naime, Valpovo se kao trgovište spominje prvi put 1470. godine,¹⁷ a župa posljednji put 1453. godine. Bez toga konačan pravorijek u ovom slučaju nije moguće donijeti. No, malo je vjerojatno da bi Morovički privilegirali jedno gradsko naselje u podgrađu utvrde, a istodobno poticali osnivanje drugog u neposrednoj blizini. Prije će biti da su problem izoliranog i nezaštićenog starog mjesta Valpova nastojali riješiti tako da su podijelili povlastice naselju uz samu utvrdu u nadi da će ono preuzeti ulogu glavnog gradskog središta na vlastelinstvu. Međutim, čini se da se to nije dogodilo, već da se potkraj 15. stoljeća udaljeno staro sjedište župe razvilo u važnije trgovište.¹⁸ Tek će se u osmansko doba kasaba Valpovo smjestiti uz samu utvrdu, dok će Željanovci i Staro Valpovo ostati zabilježeni samo kao mezre, odnosno pustoseline. U tom je slučaju “Crkveno Valpovo” moglo biti tek jedan od manje važnih posjeda na vlastelinstvu.

Pitanje toponimije naselja na valpovačkom vlastelinstvu također iziskuje nešto veću pozornost. Povjesničari ime Valpovo uglavnom tumače starim njemačkim izrazom *Walpot* (odn. *Walpot*), kojim se označavao upravitelj vla-

¹⁶ “Crkveno Valpovo” spominje se i u darovnici kralja Vladislava II. Jagelovića Emeriku Perényiju, no radi se o pasusu koji je *in extenso* preuzet iz navedene isprave kralja Matije iz 1481. godine. Vidi MOL, DL 21535.

¹⁷ Radi se o dokumentu koji govori o prijenosu dijela posjeda Mateja Morovičkog na njegovu suprugu Margaretu. Vidi MOL, DL 17095.

¹⁸ Sukladno navedenoj ispravi kralja Matije iz 1481. godine gdje se jedino Valpovo spominje kao trgovište, a Željanovci tek kao jedan od posjeda.

stelinstva, a nekad i seoski sudac (*villicus*).¹⁹ Mažuran drži da je Valpovo ime dobilo po nekom njemačkom doseljeniku koji je ondje vršio takvu službu.²⁰ Kiss, pak, smatra da je u pitanju bilo osobno ime, što također nije isključeno.²¹ Porijeklo toponima "Crkveno Valpovo" nije moguće povijesno protumačiti budući da o konkretnom mjestu nemamo nikakvih saznanja. U srednjovjekovnoj Ugarskoj ekonimi koji sadrže atribut „crkveni“ (*egyházas-*) uopće nisu bili rijetkost. Taj je atribut mogao značiti da je dotično naselje u vlasništvu neke od crkvenih institucija, najčešće biskupije ili kaptola, ili pak da se ondje nalazila crkva, na što upućuje Kiss.²² Kao u ovom slučaju, postoje i drugdje parovi u osnovi jednakih ekonima od kojih jedan sadrži ovaj atribut kao svojevrsan *signum distinctionis* u odnosu na parnjak.

Toponim Željanovci javlja se prvi put 1397. godine u ispravi kojom kralj Žigmund Valpovačko vlastelinstvo daruje mačvanskom banu Ivanu Moroviću i njegovom rođaku Stjepanu.²³ Porijeklo imena Željanovaca nije jednostavno identificirati iz razloga što postoje razne mogućnosti njegova izgovora. Jedino se sa sigurnošću može reći da ime valpovačkog podgrađa potječe od riječi iz slavenskoga jezika. Latinski ga izvori bilježe kao *Seelen*, *Selen*, *Selyanowcz* (*Selyonowcz*), *Zelenowcz*. Bösendorfer se, s rezervom, opredijelio za Zelenovac, prihvativši zacijelo latinski oblik *Zelenowcz* iz sajamskih povlastica kralja Albrechta kao najbliži izvornom izgovoru.²⁴ No, vjerojatno je oblik *Selyanowcz* bliži, budući da ga nalazimo u željanovačkim gradskim povlasticama, a dokument je izdao sam gospodar u Valpovu pa se može pretpostaviti da je njegov pisar ime posjeda u podgrađu vlastelinske rezidencije preciznije zabilježio. Isti oblik imamo i u ispravi kralja Matije iz 1481. godine. Ovako zapisano ime dopušta nekoliko različitih čitanja: Seljanovac, Zeljanovac i Željanovac. Moguće su i sve tri varijante s pluralnim završetkom -vci: Seljanovci, Zeljanovci, Željanovci. Najstariji izvor koji sadrži sustavno fonetski zapisana imena mjesta na području današnje Slavonije jest spomenuti defter sandžaka Požega iz 1579. godine, gdje zatječemo varijantu na arapskom pismu koja u latiničnoj transliteraciji glasi „Željanovfče“. Pri prevodenju sva su se imena mjesta koja u izvorniku završavala na -fče čitala kao da završavaju na -vci. Sukladno tome slijedilo bi da se taj toponim izgovarao Željanovci.²⁵ Kako se fonetski zapis ovoga toponima u defteru podudara s jednom od varijanti

¹⁹ Čuržik, *Tristo godina*, 7.

²⁰ Mažuran, *Valpovo*, 11.

²¹ Lajos Kiss, *Földrajzi nevek etimológiai szótára*, sv. 2 (Budapest: Akadémiai kiadó, 1978), 728, s. v. Valpó.

²² Kiss, *Földrajzi*, sv. 1, 410-412.

²³ MOL, DL 13267.

²⁴ Bösendorfer, *Crtice*, 107.

²⁵ *Popis sandžaka Požega*, 11, 328.

čitanja istog u latinskim dokumentima, logika nalaže da se kao najvjerojatniji uzme izgovor Željanovci, barem dok nam u ruke ne dođe izvor koji će ukazati na neko bolje rješenje. U svakom slučaju, oblik Zelenovac koji je u historiografiji općeprihvaćen doima se kao manje vjerojatan.

Na kraju bi valjalo još reći nešto o Gradiški (ili Gradištu) i pitanju njezine ubikacije. Györffy smatra da se smjestila na području današnjeg Valpova, a svoju tvrdnju temelji na ispravi Pečuškog kaptola iz 1296. godine gdje stoji da se posjed *Gueredytha vel Hydwygh* smjestio preko Drave blizu Karašice i Vučice (*in uno ambitu seu loco ultra Drauam iuxta fluuios Karasw et Welchycha*).²⁶ Prema tome, mjesto se nalazilo negdje u sutoku Karašice i Vučice, odnosno na obali jedne od ovih rijeka budući da se u ranijim izvorima u Gradiški spominje pristanište (*portus*).²⁷ Mađarski toponim Hídvég, koji se javlja 1296. godine usporedno s imenom Gradiška, upućuje na to da je ondje bio riječni prijelaz, odnosno most. Isti izvor navodi da je ovaj posjed graničio s vlastelinstvima Osvak i Šag što zaista govori u prilog Györffyjevoj ubikaciji. Toponim Gradiška posljednji se put spominje 1344. godine, pa je moguće da je u pitanju jedno od naselja u okolici valpovačke utvrde koja su u kasnijim izvorima zabilježena pod drugim imenom. Također, moguće je da je mjesto posve opustjelo negdje u 14. stoljeću.

Za lokalnu topografiju zanimljivo je i samo ime toga mjesta. Toponimi Gradiška, Gradište i slične izvedenice od riječi “grad“ u pravilu označavaju lokalitet na kojem se nalazi utvrda. Čuržik smatra da je ta utvrda stradala u tatarskoj provali, što je svakako jedna od mogućnosti, no izvori o tome ne govore ništa.²⁸ Uzmemo li u obzir ovaj toponim, položaj valpovačke utvrde te konfiguraciju terena, uistinu je moguće da se nekakvo gradište²⁹ iz ranijih stoljeća nalazilo na mjestu kasnijeg *castruma*. Kako darovnica kralja Žigmunda iz 1397. godine ne navodi nikakvu utvrdu na valpovačkom vlastelinstvu, ono zacijelo u to doba više nije bilo u funkciji.

²⁶ Györffy, *Az Árpád-kori*, 308. Isprava (MOL, DL 1435), objavljena i u Gusztáv Wenzel, *Árpád-kori új okmánytár / Codex Diplomaticus Arpadianus Continuatus*, sv. 10, dostupna na: www.arcanum.hu/mol/lpext.dll/wenzel/1/a43/ade (20. 11. 2010.)

²⁷ Isprava dvorskog sudca Lovre iz 1256. godine, objavljena u Wenzel, *Árpád-kori*, sv. 7, dostupna na: <http://www.arcanum.hu/mol/lpext.dll/wenzel/1/5cf/705> (20. 11. 2010.)

²⁸ Čuržik, *Valpovština*, 7.

²⁹ Jednostavno srednjovjekovno utvrđenje, obično građeno od zemlje i drva.

Prilog.

Legenda: 1) Valpovačka utvrda; 2) novovjekovno Valpovo; 3) lokalitet Staro Valpovo; 4) Karašica; 5) Drava; 6) moguće lokacije Željanovaca.
(Izvor predložka: *Google Earth 6.0.4.2197*)

Summary

A REVIEW OF TOPOGRAPHY AND TOPONYMY OF VALPOVO IN THE MIDDLE AGES

The paper deals with the issues of topography and toponymy of the medieval localities in the Valpovo area, namely the medieval towns of Valpovo and Željanovci (Zelenovac), as well as the localities mentioned in the medieval sources as *Eghazaswalpo* (a Hungarian name that can be translated into English as ‘Church Valpovo’) and *Gradisca* (or *Gueredystha*).

The paper brings a brief overview of works that touched upon the issue of topography of the aforesaid localities. The authors do not share a common view on the locations of Valpovo, Željanovci and *Eghazaswalpo*. It is mostly because the medieval documents relevant to the subject are scarce and they allow for different interpretations, at least to some extent. The only fact that we can be certain of is the location of Željanovci, because the sources explicitly place this town in the suburb of the Valpovo castle. A careful analysis of the sources leads to the conclusion that the town of Valpovo was not in the vicinity of the Valpovo castle, but most likely some 2 km to the North-east, on the site of the present day Staro Valpovo. As for *Eghazaswalpo*, the sources do not indicate its location in any way. The paper also discusses the toponymy of these three localities, especially the toponym „Željanovci“, because the form commonly accepted in the Croatian historiography is „Zelenovac“, which is disputed here.

Finally, the paper reviews the issue of *Gradisca* (or *Gueredystha*), a locality found in the documents that come from the 13th and the early 14th century, a period before Valpovo castle and towns of Valpovo and Željanovci were first mentioned. Its location, described in the sources rather precisely, suggests the same location as the present day Valpovo. Furthermore, the name *Gradisca* indicates that there used to be an older fort at the site of the Valpovo castle.

Key words: Valpovo, Željanovci, Zelenovac, Crkveno Valpovo, Staro Valpovo, Gradiška, Gradište, toponymy, topography.